

Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 13. november 2020

Deres ref. 20/3974

HØRINGSUTTALELSE FRA RETTSPOLITISK FORENING – ENDRINGER I STRAFFEPROSESSLOVEN OG STRAFFELOVEN (OVERPRØVING AV SAKSSTYRENDE AVGJØRELSER VED ANKE MV.)

1. Innledning

Det vises til departementets høringsbrev av 27. august 2020.

Rettspolitisk forening er en uavhengig forening bestående av jurister, studenter i juridiske fag og andre interesserte. Rettspolitisk forening arbeider blant annet for å forsvare rettsstatlige verdier og for å bedre den rettslige situasjonen for sosialt vanskeligstilte grupper.

Nedenfor vil foreninga knytte kommentarer til forslagene om endringer i straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven.

2. Generelle kommentarer

Rettspolitisk forening mener det er uheldig at forslagene fra Straffeprosessutvalgets utredning, NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov, behandles fragmentarisk i ulike høringsrunder. Straffeprosessutvalget la frem et helhetlig forslag til en ny straffeprosesslov. Foreninga mener høringsinstansenes vurderinger av de ulike forslagene bør ses i lys av helheten de inngår i. Fragmenteringen vanskeliggjør høringsinstansenes mulighet til å vurdere rettssikkerheten i straffeprosessen mer overordnet.

3. Kommentarer til de konkrete forslagene

Om begrenset overprøving av saksstyrende avgjørelser ved anke

Rettspolitisk forening er negativ til å innta en tilsvarende bestemmelse som tvl. § 29-3 tredje ledd i gjeldende straffeprosesslov. Forslaget er for vidtrekkende og kan potensielt gå på bekostning av enkeltindividets rettssikkerhet. Foreninga deler også departementets vurdering om at straffeprosessloven og tvisteloven ikke bygger på et likelydende skille mellom

avgjørelsesformene kjennelse og beslutning. En innføring av en regel etter mønster av tvl. § 29-3 tredje ledd vil følgelig kunne medføre at det bare i begrenset grad vil være adgang til å få overprøvd enkelte viktige avgjørelser som treffes ved beslutning.

Foreninga mener likevel at det finnes vektige argumenter for å foreta endringer i strpl. § 377. Det er positivt at uttrykket «etter sin art» søkes klargjort. Forening kan også forstå at en vidtgående prøvelsesadgang i ankeomgangen, kan medføre at underinstansen blir tilbakeholden og forsiktig i saksstyringen i frykt for at avgjørelsen eller dommen blir opphevet. Rettspolitisk forening er likevel bekymret over at det henvises til sivilprosessens bestemmelser når rettens rolle i straffesaker skal vurderes, uten at det foretas en mer overordnet vurdering av konsekvensene endringene vil ha for rettssikkerheten, og om endringene vil treffe på samme måte som i sivile saker. Foreninga viser til at domstolene til nå har behandlet en rekke saker der uttrykket «etter sin art» er blitt tolket og ser heller at ordlyden beholdes. Dersom det blir besluttet at ordlyden endres, bør det i alle tilfeller ikke inntas en regel etter mønster av tvisteloven § 29-3 tredje ledd.

Dersom departementet vedtar endringen mener foreninga at forutsetningen for det første må være at den kun avskjærer ankeinstansens adgang til å prøve praktiske sider av saksbehandlingen, som underinstansen gjennom aktiv saksstyring er nærmest til å bedømme. Eksempelvis hvilken rekkefølge bevisene skal føres eller endringer i tidspunktet for hovedforhandlingen. For det andre må ankeinstansen kunne foreta en forsvarlighets- og rimelighetskontroll som er mer intensiv enn i sivile saker, fordi behovet for kontroll i straffesaker er større.

Skulle departementet benytte tvl. § 29-3 som mønster bør det markeres at terskelen for overprøving i straffesaker er lavere enn i sivile saker. Ordlyden må derfor endres til at underinstansens skjønn kan overprøves når skjønnet er utøvd på en ”uforsvarlig” eller ”klart urimelig” måte.

Om krav om skylderkjennelse ved forenklet pådømmelse av overtredelser som kun kvalifiserer til bot

Ved endringer i ordningen med forenklet behandling kommer mulige spenninger mellom rettssikkerhet og effektivitet til overflaten. For Rettspolitisk forening er det viktig at viljen til å effektivisere straffesaksbehandlingen ikke går på bekostning av grunnleggende rettssikkerhetskrav. Dersom det ikke skal stilles krav til at tilståelsen bestemt og uttømmende angir et saksforhold tingretten kan basere dommen på, jf. strpl. § 40 annet ledd, innebærer endringen en generell risiko for uriktige straffedommer i saker som dominerer statistikken over ilagte straffereaksjoner.

Det kan tenkes at mistenkte i noen tilfeller vil velge å samtykke til forenklet behandling, uten å gi en uforbeholden tilståelse, fordi vedkommende rett og slett ønsker å bli ferdig med saken så fort som mulig. Foreninga mener at det vil være betenkelig å åpne opp for forenklet behandling i disse sakene uten at retten foretar en fullstendig prøving, fordi løsningen ikke harmonerer godt med hensynet til et materielt riktig resultat.

Foreninga kan heller ikke se at begrunnelsen for lovendringen er god nok. Vi har forståelse for at ressurs hensyn vektlegges. Forenklet behandling i straffesaker som ikke reiser kompliserte spørsmål og der utfallet fremstår som klart, kan være, ressursbesparende, ikke bare for domstolene og påtalemyndigheten, men også for mistenkte selv som kan få en rask avklaring av saken. I slike saker kan forenklet behandling være forsvarlig, slik som i saker om ruspåvirket kjøring og kjøring uten førerkort i strpl. § 248. Rettspolitisk forening stiller seg derimot tvilsom til om forenklet behandling er forsvarlig for alle saker som kun kvalifiserer til bot. Saker om ruspåvirket kjøring og kjøring uten førerkort er begrunnet i den særlige bevissituasjonen som kjennetegner disse sakene. Den samme begrunnelsen gjør seg ikke gjeldende for alle andre bøtesaker, fordi unntaket vil omfatte en rekke ulikeartede tilfeller med ulik bevissituasjon.

Dersom forslaget vedtas, fremhever foreninga viktigheten av det foreslåtte strafferammekravet på 2 år eller lavere. Forslaget vil ramme ulikeartede tilfeller og departementet bør gå skrittvis og forsiktig frem, for å se an hvor hvordan bestemmelsen vil slå ut i praksis.

Selv om foreninga i utgangspunktet ikke støtter lovforslaget, mener vi at alternativ 1 fremstår som mest hensiktsmessig.

Om forhåndsfastsettelse av bistandsadvokatoppdrag til et bestemt antall timer

Straffeprosessutvalget foreslo at det bør åpnes for å gjøre unntak fra retten til bistandsadvokat for fornærmede og pårørende, i saker der det er klart at et behov for dette ikke foreligger. Rettspolitisk forening er positive til begrensninger på grunn av sakens karakter, eller der fornærmede og pårørende selv ikke opplever å ha et behov for bistandsadvokat.

Foreninga er støtter derimot ikke en forhåndsbestemt fastsettelse av timeantall, og kan ikke se hvordan denne løsningen er ressursbesparende. Dagens ordning fører til at bistandsadvokaters salærkrav beskjæres i ettertid, der tidsbruken ikke anses for å være naturlig og rimelig. Dersom forutsetningen fortsatt skal være at pårørende og etterlattes interesser skal være ivaretatt, vil retten måtte bruke mer tid på å foreta løpende vurderinger av om bistandsadvokatens timeantall skal økes. En slik ordning vil også være tyngende for de fornærmede eller pårørende, fordi de ikke vil kunne være sikre på at bistandsadvokaten vil ha mulighet til å bistå dem når dette trengs.

En bedre løsning vil være at den gjeldende ordlyden i § 107 c første ledd beholdes, og benyttes til å forhåndsfastsette hvilke deler av saken bistandsadvokaten skal hjelpe til med. Dette bør også bestemmes i dialog med aktor og bistandsadvokat.

Om forhåndsfastsettelse av forsvareroppdraget til et bestemt antall timer

Departementets begrunnelse for hvorfor retten skal kunne fastsette forsvarers timeantall på forhånd og vurderinger av hvorfor akkurat dette vil være den beste løsningen, er etter foreningas syn svak.

Forslaget begrunnes med de samme hensynene som for begrensning av bistandsadvokaters tidsbruk, uten at det blir tatt hensyn til forskjellen i deres roller og deres betydning i en rettsprosess. Hensynet til siktede/tiltalte blir heller ikke nevnt og det foretas ingen vurdering av hvilken menneskerettslig betydning denne endringen vil ha. Retten har allerede adgang til å begrense oppnevningen til kun å dekke konkrete gjøremål. Det skjer dessuten en kontroll i ettertid, der retten på samme måte som for bistandsadvokaten kan beskjære forsvarers salærkrav. En løpende vurdering av om forsvarere må gis flere timer vil dessuten være prosessfremmende, sammenliknet med den tid retten trenger i den samlede vurderingen av salærkravet som foretas nå.

Rettspolitisk forening er svært negativ til den foreslåtte bestemmelsen. Dersom bestemmelsen innføres er det avgjørende at beslutningen kan påankes.

Om unntak fra kravet om dobbel straffbarhet ved mishandling i nære relasjoner og frihetsberøvelse

Foreninga mener at forslagene ikke er tilstrekkelig utredet og begrunnet, til at endringene på nåværende tidspunkt kan vedtas.

Annet enn å vise til HR-2017-2429-A og Riksadvokatens avgjørelse 17. januar 2020, viser ikke høringsnotatet til noen statistikk eller et anslag over saker der mishandling i nære relasjoner og frihetsberøvelse i utlandet ikke blir straffeforfulgt hverken i utlandet eller i Norge. Det blir heller ikke lagt frem statistikk på hvor mange slike saker henlegges.

I høringsnotatet vises det også til at bakgrunnen for lovforslaget er at regjeringen nedsatte en ekspertgruppe som vurderte hvordan man kan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet mot sin vilje. Når rapporten har blitt levert stiller foreninga seg undrende til hvorfor det ikke er gjort rede for de argumentene rapporten kommer med. Dette forsterker foreningas bekymring for at lovforslaget ikke er tilstrekkelig utredet. Foreninga mener derfor at høringsnotatet ikke gir et tilstrekkelig grunnlag til å vedta lovforslaget.

Dersom forslaget vedtas mener foreninga at unntaket fra kravet om dobbelt straffbarhet ikke skal gjelde for handlinger begått i utlandet før utlendingen hadde noen tilknytning til Norge. Foreninga stiller seg her bak utvalgets begrunnelse.

Med vennlig hilsen,
for Rettspolitisk forening

Anela Ferati og Petter Dines Olsen